

Austatud lugeja!

Kui Sina seda lehte näed, on see täis kirjutatud. Kuid pikalt, väga pikalt oli see tühi. Mõni asi tuleb lihtsalt, mõni raskelt ja selleks on erinevad põhjused. Seekordse pika tühjuse põhjuseks oli küsimus tõest. Sest just tõest räägib üks siinse numbri artikkel, Tartu Ülikooli külalisprofessor Eerik Kergandbergi oma. Autor tõstatab küsimuse tõe rutiinse tuvastamise võimalikkusest ja vajalikkusest. Kui numbris on sellise probleemiasetusega artikkel, näib veerg üleliigne. Aga kirjutama peab. Tartu Ülikooli külalisprofessor Eerik Kergandberg kirjutab, et ta ei saa päris kõiges nõustuda Tartu Ülikooli külalisprofessor Uno Lõhmusega (Juridica 2013/3). Mina ei saa nõustuda Eerik Kergandbergiga. Ehk siis on, mida kirjutada. Aga täna ma ei luba endal artikli pinnalt veergu kirjutada. Enne pead Sina, hea lugeja, saama võimaluse lugeda ja mõelda. Sest küsimus tõest on kõike muud kui pelgalt intriig, samuti pole see klaaspärlimäng. Meie, inimesed, lihtsalt peame arutlema tõe üle, juristid seda enam. Või ei ole tõe seos õigusega enam teema, mis oleks eestlastele oluline?

Kirjutan täna sellest, mida Tartu Ülikooli külalisprofessor Kergandberg märgib ära joone all: sellest, et kohtulaua ette tulles sageli valetakse. Me ju kõik teame, kuidas jurist töötab: kõigepealt selgitatakse välja asjaolud; siis otsitakse üles selliste asjaolude kohta käiv õigusnorm ja siis selle aluse lahendatakse kaasus. Lihtne ja selge. Tegelikult on selge ainult see, et asjaoludest sõltub tulemus. Nii et muutes natuke asjaolusid ..., saab muuta ka tulemust. Küsimus on selles, kes läheb seda teed, kes mitte ja miks.

Kas vastus ei peitu selles, miks kohtusse minnakse? Minnakse midagi saama, ehk siis hüve. Sest mul võib olla küll tõde, kuid kui seda ei tunnista, siis sellest tõest tulenevat ma ise maksma panna ei tohi. Ehk siis – mina tulen oma tõega, mida te selle alusel mulle välja mõõdate, on teie otsustada, austet kohtuhärrad ja -prouad. Kui üksnes sellisel põhjusel kohtusse jõudnu peakski sealt kaotajana väljuma, siis ei ole tal vaja pettumust tunda. Talle jääb tema tõde alles, hüve ei olnud tal ka enne.

Aga on ka neid, kes ei tule oma tõega, vaid silme ees terendava eesmärgiga – hüvega. Ühtepidi on see seltskond ohtlik, sest nad võivad eesmärgi nimel olla valmis kõigeks. Kui halbadele kavatsustele lisanduvad teadmised ja oskused, viskavad nad kohtulauale just sellise pusle tükid, nagu on vaja. Teistpidi – selliseid inimesi on õnneks väga vähe.

Kuid taotletav hüve ei pruugi alati olla materiaalne. Mõne peamine motiiv kohtusse pöördumisel on näidata kas iseendale või kellelegi teisele – mul on õigus! Mulle ei piisa minu tõest, mul on vaja, et seda avalikult tunnustataks. Ma panen ennast maksma ja näitan teistele! See aga, kes otsib avalikku tunnustust, kardab sellest ka ilma jääda. Selles hirmus võib tõest olulisemaks saada võit – andes mulle õiguse, kuulutatakse ka mind ennast sellega õigeks. Ja vastupidi. Selliseid mõtteid veeretav kuradike ei ole üksnes menetlusosaliste õlal, vaid sellesse lõksu võivad langeda ka nende esindajad ja isegi kohus. Kui ma kohendan seda asjaolu pisut, siis ... võidabki õige!

Andestust, aga see on kas laisa või rumala inimese mõttekäik. Tark teeb kõik endast oleneva, et leida üles see norm, mille tulemusena õige saab ka õiguse. Kui see ei ole võimalik, kui seda normi pole, on veel põhiseaduslikkuse järelevalve võimalus. Ja kui seda ka pole, siis on võimalik olla inimene – mitte asjaolusid väänates, vaid olemasolevate pinnalt võimalikult õiglast lahendust pakkudes. Äkki on valet kohtus palju seepärast, et meie jätame oma arsenal lihtsalt kasutamata?



Katrin Prükk